

LEDARE

Ledare: Demokratin är mål även för muslimer

PUBLICERAD 2004-06-29

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

Tänk en dag när såväl Irak som dess grannar Iran, Syrien, Saudiarabien och Jordanien är demokratier. Detta är inte en dag av frid - meningsbrytningarna är livliga, en fri press både förmedlar och alstrar missnöje, regeringar åstadkommer en del men misslyckas också med mycket, etniska konflikter bryts mot idémotsättningar, kompromissens nödvändighet måste läras via dyrköpta läxor om dogmatismens faror, den ekonomiska basen förblir länge svagare än befolkningarnas stigande förväntningar.

Men klimatet är öppet. Besläktade partier möts över nationella gränser. Försök att mobilisera till krig med grannen i stället för fredligt samhällsbygge får svårt att vinna väljarstöd. Trådar tvinnas mellan kvinnorörelser, journalister, politiker, företagsledare, fackför-eningar i en region av allt öppnare samhällen.

Är framtidsdrömmen nästintill omöjlig? Många tycks mena det. Två tredjedelar av 192 länder i världen var år 2002 demokratier med fria val. Av 47 länder med muslimsk majoritet var endast en fjärdedel demokratier. I arabvärlden fanns ingen demokrati.

Samtidigt bör vi minnas vad som hände med Sovjetimperiet - Sovjetunionen och dess satellitregimer. Även här sades en demokratisk omvandling vara otänkbar. Ronald Reagan avfärdades som extremist när han höll fram demokratin som mål för Östeuropa. Så föll järnridån, som slagen av en blix. Det oväntade kan hända.

En central fråga för Mellanöstern är denna: Är problemet de nuvarande maktförhållandena eller, mer grundläggande, befolkningarna? Många, med professor Samuel Huntington i spetsen (boken "The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order", 1996), menar att det grundläggande värdemönstret i den muslimska världen, i synnerhet arabvärlden, utesluter de politiska institutioner som vi kommit att beteckna som "västerländska": rättsstat, separation av kyrka och stat, pluralism, parlamentarisk demokrati, skydd av individuella rättigheter och minoriteters rätt.

När Huntington påstår detta, saknar han dock helt empiriskt underlag i form av undersökningar. Sådana har nu tagits fram och analyserats av två ledande statsvetare: Ronald Inglehart på Michiganuniversitetet och Pippa Norris på Harvard. En

huvudkälla för deras analys är World Values Survey (WVS), som sedan början av 1980-talet kartlagt värdemönster hos befolkningar i 65 länder, varav 13 muslimska.

I vårnumret av den amerikanska kvinnorörelsens tidskrift Ms redovisar de några huvudresultat.

Mest slående är att befolkningarnas uppslutning bakom demokratin som ideal är precis lika stor i de muslimska länderna som i de västerländska. I muslimska länder instämmer 87 procent i påståenden som "Demokratin må ha sina problem, men är bättre än varje annan typ av styre", i västländer 86 procent. Påståenden som "Det är bra med en stark ledare som inte behöver trassla med parlament och val" avvisas av

61 procent i såväl väst som den muslimska världen. Också när det gäller demokratis effektivitet är bedömningarna identiska. 68 procent i båda typerna av samhällen avvisar påståenden som "Demokratin är dålig på att upprätthålla ordning".

De befolkningar som avviker i auktoritär riktning är inte de muslimska utan några i det före detta Sovjetimperiet, däribland den ryska.

Näraliggande erfarenhet av diktatur kan verka i olika riktning. Å ena sidan har väljare och politisk elit dålig vana vid demokratis vardagsvillkor, däribland kravet på hänsyn till meningsmotståndare och att processer tar tid. Å andra sidan kan de ha större känsla än i väst för hur hårdvunnet det öppna samhället är och hur obehagligt dess alternativ.

Inglehart och Norris finner en stark värdemotsättning mellan den muslimska världen och den västerländska, men den rör en annan dimension än politisk demokrati. De muslimska samhällena är genomgående starkt traditionalistiska.

I synen på abort, skilsmässa, homosexualitet och även kvinnans samhällsroll går en djup kulturell klyfta. I fråga om påståenden som "Män är bättre politiska ledare än kvinnor", "Universitetsutbildning är viktigare för pojkar än för flickor" skiljer det i snitt 27 procentenheter mellan muslimska länder och västerländska. Även i de muslimska länderna är det dock mer än hälften som avvisar påståenden som de nämnda. Jämställdhet mellan kvinnor och män blir en av de stora konfliktfrågorna i en muslimsk demokrati.

Märkligt nog vidgas den traditionalistiska värdekonflikten mellan väst och den muslimska världen. I väst blir varje ny generation alltmer tolerant i frågor som synen på homosexualitet. I den muslimska världen, däremot, sker ingen sådan förskjutning. Yngre kvinnor i den muslimska världen är i genomsnitt lika traditionalistiska som sina föräldrar - och som män i samma generation!

När en irakisk övergångsregering nu tar vid i Bagdad - med främsta uppgift att förbereda fria, allmänna val - bekämpas den av tre krafter som inte vill se en irakisk demokrati: 1) shiamuslimska extremister som vill upprätta ett prästvælde efter mönster från Iran,

2) rester av det nazistiska saddamska Baath-partiet,

3) utländska terrorister från al-Qaida, vars mål är återgång till 600-talets teokrati. Det är svårt att förstå hur medborgare i väst kan känna sympati med någon av dessa tre antikrafter. Viktigare: inget tyder på att de har stöd av en majoritet av det irakiska folket. Demokrati är möjlig med folkligt stöd.

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt